

Research Paper

Investigating the role of the governance structure of the gas sector in solving the challenge of energy imbalance; (Case study: selected countries)

*Hamzeh Hajiabbasi¹

1.Ph.D. in Science and Technology Policy, National Research Institute for Science Policy (NRISP), Tehran, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Hajiabbasi.H.(2025). [Investigating the role of the governance structure of the gas sector in solving the challenge of energy imbalance; (Case study: selected countries) (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 14(53), 134-155.<https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2021718.3550>

<https://doi.org/10.22034/sspp.2024.2021718.3550>

Received: 31 Jan 2024

Accepted: 07 Dec 2024

Available Online: 18 Mar 2025

Keywords:

Policy advisory system, migration policy, Advocacy activities, Diaran

ABSTRACT

As social issues grow increasingly intricate, governments often find themselves lacking in the ability to provide comprehensive solutions. Effective policymaking transcends the confines of government bureaucracy. External consultants, known for their independence, utilization of professional researchers, stakeholder proximity, and advanced research methods, possess notable capabilities in problem identification and policy formulation. However, limited access to decision-makers and the rigid governmental structure restrict their effectiveness. Consequently, employing innovative methods and blending technical recommendations with political activism becomes imperative for these institutions. One such approach is advocacy, employing communication and informational tactics to influence decision-makers throughout the policy cycle. This article aims to explore advocacy tools, recommending their strategic application at each stage of the policy cycle for political advisory bodies. It begins by elucidating the literature surrounding policy advisory systems, emphasizing recent studies highlighting the significance of media attention. Following this, the article employs a case study approach to delve into how a political advisory institution in Iran conducts advocacy activities related to migration. The research findings shed light on the types of advocacy activities deemed beneficial at various stages of the policy cycle, enhancing the efficacy of advisory bodies' recommendations for decision-makers.

* Corresponding Author:

Hamzeh Hajiabbasi

Address: National Research Institute for Science Policy (NRISP), Tehran, Iran.

E-mail: hajimasoud@gmail.com

مقاله پژوهشی

جعبه‌ابزار حمایت‌گری برای نهادهای مشاوره سیاستی بیرونی؛ مورد مطالعه: نهاد مشاوره سیاستی در حوزه مهاجران خارجی

* حمزه حاجی عباسی^۱

۱. دانش‌آموخته سیاست‌گذاری علم و فناوری و مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

چکیده

برای حل مسائل پیچیده امروز مشارکت حداکثر ذی‌نفعان در فرایند سیاست‌گذاری ضروری است. نهادهای مشاوره سیاستی و اندیشکده‌ها با استفاده از کارشناسان حرفه‌ای و روش‌های پژوهشی به‌روز، توانایی شناسایی مسائل پیچیده و ارائه راه‌حل‌های سیاستی به دولت را دارند؛ با این حال پیشنهادها تخصصی آن‌ها، تحت تاثیر موقعیت سیاسی قرار می‌گیرد. در این شرایط، نهاد مشاوره برای موفقیت باید علاوه بر ارائه توصیه‌های فنی به روش‌های سیاسی نیز مسلط باشند. روش‌های «حمایت‌گری» شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و مهارت‌های ارتباطی و اطلاعاتی، جعبه‌ابزار مفیدی برای نهادهای مشاور در این زمینه ارائه می‌دهد. هدف این مقاله مطالعه انواع ابزارهای حمایت‌گری و پیشنهاد مناسب‌ترین ابزار در هر مرحله از چرخه سیاست‌گذاری است. در ابتدا، با مرور پیشینه «نظام مشاوره سیاستی»، به اهمیت توجه به بساختی بودن دانش سیاست‌گذاری و ضرورت شناخت مفاهیم ارتباطی و ابزارهای رسانه‌ای اشاره گردید، پس از آن انواع فعالیت‌های حمایت‌گری معرفی و طبقه‌بندی شدند. سپس با استفاده از روش مطالعه موردی، فعالیت‌های حمایت‌گری توسط یک نهاد مشاوره سیاستی در حوزه مهاجرت در ایران در سه سال مستمر بررسی شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که در هر مرحله از چرخه سیاست‌گذاری چه نوع فعالیت‌های حمایت‌گری برای اثرگذاری بیشتر نهادهای مشاوره سیاستی بر تصمیم‌گیران مفید خواهد بود.

تاریخ دریافت: ۱۱ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۷ آذر ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

نظام مشاوره
سیاستی فعالیت‌های
حمایت‌گری مهاجران،
انجمن دیاران

* نویسنده مسئول:

حمزه حاجی عباسی

نشانی: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

رایانامه: hajimasoud@gmail.com

مقدمه

راه‌حل‌های سیاستی انجام داده‌اند. باین‌حال نفوذ پیشنهادی‌های آن‌ها در فرایندهای تصمیم‌گیری آن‌چنان‌که باید مشهود نیست. به نظر می‌رسد یکی از ضعف‌های توصیه‌های پیشنهادی، توجه زیاد به بعد فنی و تخصصی و عدم توجه کافی به بعد سیاسی و ارتباطی در چرخه سیاست‌گذاری است. هدف این مقاله شناسایی شیوه‌های حمایت‌گری مناسب برای توصیه‌های پیشنهادی توسط نهادهای مشاور است. ابتدا با مطالعه پژوهش‌های پیشین، انواع فعالیت‌های حمایت‌گری در سیاست‌گذاری شناسایی شد و سپس در چارچوبی متناظر با چرخه سیاست‌گذاری دسته‌بندی گردید. در ادامه به‌منظور بررسی تجربی بهترین شیوه‌های حمایت‌گری در مراحل چرخه سیاست‌گذاری، یک نهاد مشاوره سیاستی فعال در حوزه مهاجران بررسی شد و فعالیت‌های حمایت‌گری متناظر با مراحل چرخه سیاست‌گذاری شناسایی گردید.

پیشینه پژوهش

مشاوره سیاستی شامل فعالیت‌هایی همچون «تجزیه و تحلیل داده‌ها، سیاست پژوهی، ارائه توصیه به تصمیم‌گیرندگان، گفت‌وگو، مداخله در فرآیندهای سیاست‌گذاری و ارزیابی نتایج سیاست» است. اهمیت مشاوره سیاستی علاوه بر منطقی سازی تصمیمات؛ نمایندگی از ذی‌نفعان و مشروعیت بخشی به سیاست‌ها و فرآیندهای سیاست‌گذاری نیز هست (هاستد و ویت، ۲۰۱۷). مشاوره به حاکمان و سیاست‌گذاران از قدیم وجود داشته است (وحید و امانپور، ۱۳۸۸) اما با توجه به پیچیدگی و تغییرات روزافزون شرایط در چند دهه اخیر (ناشی از بحران‌های اقتصادی، کوچک‌سازی سیستم اداری، تغییرات حکمرانی، بین‌المللی شدن، الزامات پایداری و گسترش رسانه‌های فراگیر) توجه پژوهشگران به

در سال‌های اخیر مسائل عمومی بسیار پیچیده و تخصصی شده‌اند. برای حل این مسائل، دولتمردان ناچار به همکاری با مشاوران تخصصی و فنی بیرون از نظام اداری هستند (هاستد و ویت^۱، ۲۰۱۷). در ادبیات علمی سیاست‌گذاری، مفهوم «نظام مشاوره سیاستی»^۲ جهت مطالعه و بررسی چگونگی این همکاری‌ها و تعاملات توسعه یافته است (کاناتون و دیوان^۳، ۲۰۲۳). افزایش نهادهای نظام مشاوره سیاستی باعث گسترش رقابت‌های تخصصی و سیاسی بین آن‌ها برای اثرگذاری بیشتر بر دولتمردان شده است. بروز فعالیت‌های «سیاسی» میان بازیگران یکی از نتایج افزایش رقابت بین آن‌ها است (برانس، گوا-می، و هاوالت^۴، ۲۰۱۷). با سیاسی شدن محیط نظام مشاوره سیاستی، توانایی هر یک از نهادهای مشاور در استفاده از راهبردهای ارتباطی، مهم‌ترین مزیت آن‌ها در اثرگذاری بر سیاست‌گذاران خواهد بود. استفاده از مجموعه ابزارهای حمایت‌گری^۵ یکی از روش‌های مفید برای ترکیب دانش فنی و تخصصی سیاست‌ها با شیوه‌های ارتباطی و رسانه‌ای است (نیکولاس^۶ و همکاران، ۲۰۲۰). در حال حاضر، نهادهای مشاوره سیاستی به کاربرد این ابزارها برای تاثیرگذاری بیشتر اهمیت نمی‌دهند. در سال‌های اخیر، در نظام مشاوره سیاستی ایران، حدود ۱۵۹ نهاد مشاوره دولتی و غیردولتی شناسایی شده است (امامیان و باقری‌پور، ۱۳۹۳)؛ این نهادها، پژوهش‌های قابل توجهی در زمینه مسائل موجود ایران و ارائه

1. Husted & Veit
2. policy advisory systems
3. Connaughton & Devane
4. Brans, Geva-May, & Howlett
5. Advocacy toolbox
6. Nicholas

در رویکرد مکان‌محور، نزدیکی مکانی مشاوران به تصمیم‌گیرندگان با تأثیرگذاری و نفوذ آن‌ها رابطه مستقیم دارد. در تکمیل این رویکرد، هالیگان (۱۹۹۵) تأثیر توصیه سیاستی را به میزان «کنترل دولت» بر محتوای توصیه و شخص مشاور مرتبط دانست. این کنترل به چگونگی تأمین مالی نهاد مشاور (ذوالفقارزاده و کریمیان، ۱۳۹۶) و همسویی ایدئولوژیکی آن با دولت مرتبط است (کرافت و هاوالت، ۲۰۱۷). با این اوصاف، برخی از مشاوران که بیرون از دولت فعالیت می‌کنند بیشتر مستعد کنترل دولت خواهند بود.

بیرونی‌تر شدن و سیاسی‌تر شدن نظام مشاوره سیاستی

در سال‌های اخیر به دلایل متعدد (پیچیدگی روزافزون محیط سیاست‌گذاری؛ تغییر در ماهیت روابط دولت-جامعه؛ تغییر در الگوهای رفتاری بازیگران و تغییر در شیوه‌های حکمرانی)، ساختار نظام مشاوره سیاستی از شکل «عمودی» که در آن مشاوران داخل دولت مانند مستخدمین عمومی^۹ نفوذ بیشتری داشتند، به ساختاری «افقی» با ظرفیت پراکنده تغییر کرده است. الگوهای جدید، هرگونه انحصار در توصیه‌های سیاستی توسط بازیگران داخل دولت را به چالش می‌کشند (کرافت و هاوالت، ۲۰۱۷). نگرش‌های جدید به سیستم مشاوره سیاستی، با مشارکت دادن افراد جامعه در سیاست‌گذاری باعث افزایش درک آن‌ها درباره مسائل عمومی شده و ظرفیت سیاست‌گذاری در دولت را ارتقا می‌دهند. هنگامی که ویلداوسکی جمله مشهور «گفتن حقیقت به قدرت» را به‌عنوان وظیفه مشاوره سیاستی بیان کرد، توصیه‌های سیاستی به‌صورت سلسله‌مراتبی در داخل دولت تولید می‌شدند؛ امروزه

نظریه‌پردازی و توضیح مفهوم «سیستم مشاوره سیاستی» به‌منظور بهیمنگی، سازگاری، شفافیت، خودمختاری و نمایندگی در توصیه‌های سیاستی معطوف شده است (کرافت و هاوالت^۷، ۲۰۱۷). نظام مشاوره سیاستی در ابتدا توسط سیمور-اوره (۱۹۸۷) و هالیگان (۱۹۹۵) مفهوم‌پردازی شد. این نظام به‌عنوان مجموعه‌ای از بازیگران درهم‌تنیده تعریف شد که دانش و توصیه‌هایی را به تصمیم‌گیرندگان سیاست ارائه می‌کنند (هاستد و ویت، ۲۰۱۷). با افزایش توجه پژوهشگران به نظام مشاوره سیاستی و نحوه نفوذ و تأثیر توصیه‌های سیاستی در فرآیند سیاست‌گذاری در طول سه دهه گذشته، رویکردها و الگوهای متفاوتی در مطالعات سیستم مشاوره سیاستی به وجود آمد که در ادامه به‌صورت مختصر معرفی می‌گردند.

الگوهای مفهومی اولیه سیستم‌های مشاوره سیاستی؛ که به الگوهای مکان‌محور^۸ معروف هستند، میزان تأثیر توصیه‌های سیاستی را ناشی از موقعیت مشاوران در داخل یا خارج از دولت می‌دانند (کرافت و هاوالت، ۲۰۱۲). در این الگوها، سیستم‌های مشاوره با استعاره «بازار مشاوره» تعریف می‌شود: عرضه‌کنندگان یا تولیدکنندگان دانش سیاستی که نهادهای علمی و دانشگاهی هستند؛ تقاضاکنندگان یا مصرف‌کنندگان مشاوره سیاستی که تصمیم‌گیرندگان در دولت و حکومت هستند؛ و در نهایت، مجموعه‌ای از کارگزاران (مشاوران) که نقش آن‌ها تطبیق عرضه و تقاضا است و داده‌ها، اطلاعات و دانش را در قالب توصیه‌های سیاستی (گزارش، خلاصه، یادداشت و...) برای نهادهای دولتی ارائه می‌کنند (کرافت و هاوالت، ۲۰۱۷).

7. Craft & Howlett

8. location-based models

9. Public Servant

ابعاد علمی و فنی به کارکرد مشروعیت بخشی و توجه به خواسته‌های حزبی و گروه‌های ذی‌نفع توجه دارند. سیاسی شدن به معنای ارائه توصیه‌هایی به تصمیم‌گیرندگان است که به افکار عمومی، مشارکت بیشتر رسانه‌ها، دیدگاه‌های ذی‌نفعان و توصیه‌های اندیشکده‌های حزبی نیز توجه می‌شود (کاناتون و دیوان، ۲۰۲۳). در این دیدگاه اعتبار یک توصیه سیاستی نه تنها از دقت علمی^{۱۵} آن، بلکه از میزان نمایندگی و بازنمایی خواسته‌های بازیگران مربوطه در جامعه ناشی می‌شود (کرافت و هاوالت، ۲۰۱۷).

در موج جدید فعالیت سیاست‌گذاری، اندیشکده‌ها و اتاق‌های فکر علاوه بر تحلیل سیاست باید به‌عنوان کارآفرین سیاستی (آموزنده، حمایتگر و شبکه‌ساز) نیز عمل کنند. آن‌ها توصیه‌ها و تحلیل‌های خود را صرفاً از طریق رسانه‌های حرفه‌ای سیاست‌گذاری همچون سمینارها، کنفرانس‌ها و نشریات منتقل نمی‌کنند. بلکه با چارچوب‌بندی مجدد^{۱۶} مسائل و ارائه روایت‌های بدیل^{۱۷}، از رسانه‌های عمومی مانند تلویزیون، رادیو، روزنامه‌ها و شبکه‌های مجازی برای جلب توجه به سیاست‌ها^{۱۸} استفاده می‌کنند (برانس، گوا-می، و هاوالت^{۱۹}، ۲۰۱۷).

با سیاسی‌تر شدن محتوای توصیه‌های سیاستی در موج دوم نظام مشاوره سیاستی، ابزارها و رویکردهای جدیدی مورد توجه قرار گرفتند که هم‌زمان علمی و سیاسی باشند. یکی از این ابزارها فعالیت‌های حمایت‌گری است. این ابزار که از سال ۱۹۷۰ به بعد به دلیل تغییر شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرار گرفت (اندروز و ادواردز^{۲۰}،

با پیچیده‌تر شدن وضعیت، قدرت دیگر به‌صورت مطلق در اختیار دولت نیست. شرکت‌های فراملی، مصرف‌کنندگان، سازمان‌های غیردولتی، احزاب، مردم و رسانه‌ها هر کدام بخشی از قدرت را در دست دارند. در حال حاضر، الگوی قبلی ویلداوسکی برای مشاوره سیاستی، جای خود را به الگوی جدیدی داده است که باید آن را «اشتراک‌گذاری حقایق با انبوهی از بازیگران تأثیرگذار» نامید. این الگو بر شیوه‌های پراکنده و دیدگاه‌های هم‌زمان سیاسی و فنی تأکید می‌کند (کرافت و هاوالت، ۲۰۱۲).

بعد از موج اول مطالعات الگوی نظام مشاوره سیاستی که به نهادینه شدن^{۱۰} مشاوره سیاستی توجه داشتند، مطالعات جدید دو تغییر عمده را برجسته می‌کنند، افزایش بیرونی‌سازی^{۱۱} مشاوران و همچنین سیاسی شدن^{۱۲} توصیه‌های سیاستی (کاناتون و دیوان^{۱۳}، ۲۰۲۳). امامیان و باقری‌پور، به دوره جدیدی با عنوان فناوری‌سازی^{۱۴} به معنای ورود ابعاد گوناگون فناوری در سطح راهبردی نهادهای مشاوره سیاستی جدید نیز اشاره کرده‌اند (امامیان و باقری‌پور، ۲۰۲۴). تغییر مهم اول، گسترش بیرونی‌سازی مشاوره است که ناشی از تغییرات در عرضه و تقاضا در بازار مشاوره سیاستی است. در سمت عرضه، بیرونی‌سازی ناشی از کاهش ظرفیت‌های مشاوران داخلی و گسترش مشاوران بیرونی توانمند است. در سمت تقاضا نیز ناشی از پیچیده شدن مسائل سیاست‌گذاری و نیاز به تخصص و مشارکت بیشتر است (کاناتون و دیوان، ۲۰۲۳).

تغییر مهم دوم، سیاسی‌تر شدن مشاوره‌های سیاستی است. توصیه‌های سیاستی جدید علاوه بر

15. Scientific Rigor

16. Reframing

17. Alternative narratives

18. Sound bite policy analysis

19. Brans, Geva-May, & Howlett

20. Andrews & Edwards

10. Institutionalisation

11. Externalisation

12. Politicization

13. Connaughton & Devane

14. Technicisation

۲۰۰۴)، در سال‌های اخیر دوباره اهمیت یافته است. در ادامه به مروری بر فعالیت‌های حمایت‌گری در نهادهای مشاوره سیاست می‌پردازیم.

کارکرد حمایت‌گری در مشاوره سیاستی

دفاع از گروه‌های حاشیه‌ای، محروم، تحت ستم، بدون نماینده و بی‌صدا در حمایت‌گری اهمیت زیادی دارد (فلدمن، استریر و کوره^{۲۱}، ۲۰۱۷) (موسلی^{۲۲}، ۲۰۱۱). با این حال، فعالیت‌های حمایت‌گری فراتر از کمک، حفاظت و حمایت از افراد ناتوان هستند و شامل فعالیت در عرصه سیاسی و تاثیر بر تصمیم‌های نخبگان دولتی نیز می‌شوند. شیوه‌های گوناگون حمایت‌گری در نظریه‌های علوم اجتماعی (نظریات جهش‌های بزرگ^{۲۳}؛ ائتلاف ذی‌نفعان^{۲۴}؛ پنجره‌های سیاستی^{۲۵}؛ چشم‌انداز^{۲۶}؛ نخبگان قدرت^{۲۷}؛ سازمان‌دهی اجتماعی^{۲۸}) مورد توجه قرار گرفته‌اند (استاچویاک^{۲۹}، ۲۰۱۳). اندروز و ادوارزد (۲۰۰۴)، با مطالعه پژوهش‌های انجام شده در رشته‌های مدیریت، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی؛ سازمان‌های حمایت‌گری را به سه دسته کلی تقسیم کردند. الف) جنبش‌های مدنی (زنان، صلح، محیط زیستی، هویتی و...)، ب) گروه‌های ذی‌نفع (انجمن‌های مردمی یا خصوصی)؛ و ج) سازمان‌های غیرانتفاعی (سالمندان، معلولان، پناهندگان و...)؛ سه سازمانی هستند که بیشترین ادبیات حمایت‌گری در مورد آن‌هاست (اندروز و ادوارزد، ۲۰۰۴). اگرچه

در ادبیات حمایت‌گری، سازمان‌های حمایت‌گر^{۳۱} تنها به حمایت در حوزه‌های سیاسی می‌پردازند که شامل گروه‌های ذی‌نفع بزرگ و لابی‌کننده و سازمان‌های جنبش اجتماعی می‌شوند (اندروز و ادوارزد، ۲۰۰۴)؛ اما فعالیت‌های حمایت‌گری محدود به سازمان‌های حمایت‌گر نیستند. بلکه سازمان‌های مختلف می‌توانند روش‌های حمایت‌گری را با اهداف و فعالیت‌های اصلی خود ترکیب کنند (آلموگ بار و اشمید، ۲۰۱۴). در این مقاله مجموعه فعالیت‌های حمایت‌گری در نهادهای گوناگون مشاوره در حوزه سیاست‌گذاری عمومی بررسی می‌گردد. به‌طور خلاصه منظور از فعالیت حمایت‌گری در این مقاله:

«فرآیندی برنامه‌ریزی شده شامل استفاده از ابزارهای گوناگون دانشی، ارتباطی و رسانه‌ای است که به منظور تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیران، تصمیم‌سازان، ذینفعان و مخاطبان برای حمایت از تغییر و تدوین سیاست‌ها و اجرای فعالیت‌ها اتخاذ می‌شود (کوهن و دیگران، ۱۳۹۹).

پژوهش‌های قابل توجهی در زمینه استفاده از فعالیت‌های حمایت‌گری در سیاست‌گذاری به زبان فارسی انجام نشده است؛ اما پژوهش‌هایی در مورد تاثیر انتخاب رسانه (به‌عنوان یکی از روش‌های حمایت‌گری) بر ارتباط موثر نهادهای اجتماعی با مخاطبان انجام شده است. کشاورزی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با ارزیابی تاثیر رسانه‌های مختلف بر میزان مشارکت در جنبش‌های محیط زیستی در ایران به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین منبع خبری مورد استفاده، رسانه‌های مرتبط با اینترنت (شبکه‌های اجتماعی آنلاین، وبلاگ‌ها و ایمیل‌ها) و پس از آن به ترتیب، اخبار در جمع دوستان یا خانواده و وبگاه‌های خبری است (کشاورزی و همکاران،

21. Feldman, Strier & Koreh

22. Mosley

23. Large Leaps

24. Coalition Theory

25. Policy Windows

26. Prospect Theory

27. Power Elites Theory

28. Community Organizing Theory

29. Stachowiak

30. social movements, interest groups, and nonprofits

31. Advocacy organization

به فعالیت خارج از سیستم مشاوره رسمی است که شامل کمپین‌های آموزشی، فعالیت‌های رسانه‌ای، رویدادهای اعتراضی، تحریم و تظاهرات می‌شود (آلموگ بار و اشمید، ۲۰۱۴). مسلی (۲۰۱۱)، نیز توجه به تفاوت شیوه‌های حمایت‌گری بر اساس ظرفیت، مهارت، باورها و ترجیحات سازمان‌های حمایت‌گر را مهم می‌داند. او تاکتیک‌های حمایت‌گری را در دو دسته مستقیم و غیرمستقیم ۳۶ قرار می‌دهد. برخی از تاکتیک‌ها در درجه اول بر تغییر جو پیرامون سیاست‌گذاری متمرکز هستند. این تاکتیک‌های غیرمستقیم شامل نوشتن نامه به سردبیر، انتشار گزارش‌های سیاستی و ارائه آموزش عمومی و همچنین تاکتیک‌های مخرب‌تر مانند اعتراض و تحریم هستند؛ اما برخی از سازمان‌ها به همکاری با تصمیم‌گیرندگان و استفاده از تاکتیک‌های مستقیم مانند شرکت در کمیته‌ها و کمیسیون‌های دولتی و لابی کردن با سیاست‌گذاران برای تغییر توجه می‌کنند (موسلی، ۲۰۱۱). همچنین این محقق، تاثیر ویژگی‌هایی همچون نهادینه شدن، وابستگی به بودجه دولتی و دسترسی به مهارت‌ها و منابع را عامل استفاده از تاکتیک‌های مستقیم و درونی توسط سازمان‌های غیرانتفاعی می‌داند (موسلی، ۲۰۱۱). فلدمن و همکاران (۲۰۱۷)، برای حمایت از رفاه اجتماعی شیوه‌های مختلفی همچون مشارکت مدنی، آموزش عمومی، لابی‌گری، اعتراض، پژوهش در مورد مشکلات اجتماعی، فعالیت رسانه و نظارت بر سیاست‌ها را معرفی کردند (فلدمن، استریر و کوره ۳۷، ۲۰۱۷). در سال‌های اخیر، تاکتیک‌های حمایتی آنلاین مانند کارزارهای آنلاین، وبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند.

۱۳۹۶). یافته مطالعه نجفی زاده و همکاران (۱۴۰۰)، نشان می‌دهد که سازمان‌های مردم‌نهاد برای استفاده هدفمند از رسانه‌های اجتماعی باید؛ اصلاح ساختار سازمانی، افزایش دانش، شناخت دینفعان متفاوت، ظرفیت‌سازی و... را مورد توجه قرار دهند (نجفی زاده و همکاران، ۱۴۰۰). در زبان انگلیسی، مطالعات زیادی در مورد طبقه‌بندی شیوه‌های حمایت‌گری انجام شده است. بری و آرونز (۲۰۰۳) تاکتیک‌های حمایت‌گری را به دو نوع تعاملی و تقابلی^{۳۲} تفکیک می‌کنند: تاکتیک‌های تقابلی، شامل لابی کردن برای یک لایحه، شهادت در جلسات استماع، انتشار گزارش‌های پژوهشی و تشویق اعضا به نوشتن نامه به سیاست‌گذاران است. در حالی که تاکتیک‌های تعاملی مانند ملاقات با مقامات دولتی، کار در یک گروه برنامه‌ریزی یا مشاوره، پاسخ به درخواست‌های اطلاعاتی و معاشرت با مقامات دولتی است (بری و آرونز^{۳۳}، ۲۰۰۳). اونیکس و همکاران (۲۰۱۰) بین تاکتیک‌های رادیکال و نهادی تمایز قائل شدند. تاکتیک‌های رادیکال، سیاسی و مناقشه برانگیز هستند؛ اما تاکتیک‌های نهادی حرفه‌ای‌تر تلقی می‌شوند و سازمان‌ها را قادر می‌سازند تا مشارکت‌های سازنده‌ای با دولت برقرار کنند و دسترسی به فرآیندهای سیاست‌گذاری را تسهیل کنند (اونیکس^{۳۴} و همکاران، ۲۰۱۰). آلمونگ بار و اشمید (۲۰۱۴)، دسته‌بندی شیوه‌های حمایت‌گری در دودسته تاکتیک داخلی و خارجی^{۳۵} را مناسب می‌دانند. تاکتیک‌های داخلی شامل همکاری مستقیم با کارگزاران دولتی و تصمیم‌گیرندگان «در درون سیستم» است. تاکتیک‌های خارجی مربوط

32. Cooperative or Confrontational

33. Berry & Arons

34. Onyx

35. Insider and Outsider tactics

36. Direct and Indirect

37. Feldman, Strier & Koreh

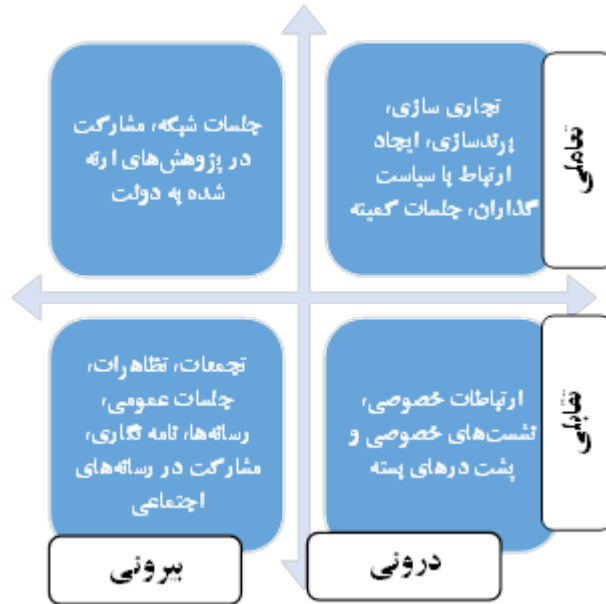
جدول ۱: فعالیت‌های حمایت‌گری در سازمان‌های غیرانتفاعی (کلیر، پل و هالووی، ۲۰۱۸)

پژوهش	نوع حمایت‌گری	شیوه‌های معمول حمایت‌گری
Berry and Arons (2003)	تعاملی (اداری)	همکاری شامل کار در کمیته‌های دولتی، ملاقات با سیاست‌گذاران، ارائه اطلاعات به دولت، گردهمایی‌های غیررسمی با دولت می‌شود
	تقبلی	شامل مشارکت در جلسات عمومی، گزارش پژوهش‌ها به رسانه‌ها و مردم، مشارکت دادن اعضا در فعالیت‌های لابی‌گری می‌شود
Binderkrantz (2005)	مستقیم	تماس با وزرا، استفاده از کمیته‌های عمومی، تماس با کمیته‌های مجلس و سایر نمایندگان
	غیرمستقیم	نوشتن نامه به سردبیر، صدور بیانیه‌های مطبوعاتی، انتشار گزارش‌های پژوهشی، تماس با خبرنگاران، سازمان‌دهی کارزارها، اعتصاب، تظاهرات عمومی
Onyx et al (2010)	نهادی	رابطه با دولت از جمله اعضای کمیته‌های دولتی
	رادیکال	فرآیندهای دموکراتیک خارجی از جمله تجمعات، جلسات عمومی
Mosley (2011)	درونی	ایجاد رابطه شامل مشارکت در تدوین یا بازنگری مقررات
	غیرمستقیم	آموزش عمومی، رسانه‌های جمعی، اعتراضات، تظاهرات

از تاکتیک‌های حمایت‌گری ارائه شده است.

فعالیت‌های حمایت‌گری از جنبه تناظر با چرخه سیاست‌گذاری نیز قابل مطالعه هستند. هدف این مقاله نیز بررسی ارتباط انواع فعالیت‌های حمایت‌گری با هر یک از مراحل چرخه سیاست‌گذاری (دستورکار، تدوین گزینه‌های سیاست، تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی) است. این موضوع در پژوهش‌های گذشته کمتر مورد توجه قرار گرفته است. می‌توان ادعا کرد که هرکدام از شیوه‌های حمایت‌گری با مرحله خاصی از چرخه سیاست‌گذاری تناسب بیشتری دارد. هماهنگی فعالیت‌های حمایت‌گری با چرخه سیاست‌گذاری از اهمیت بالایی برخوردار است؛ امامیان و باقری‌پور، در مطالعه خود به اثرات منفی و قطبی‌ساز فعالیت‌های رسانه‌ای (کمپین‌های رسانه‌ای، حملات تهاجمی و ساده‌سازی مسائل) در حوزه سیاست‌گذاری در دوره‌ای از توسعه نظام مشاوره سیاستی در ایران اشاره کرده‌اند (امامیان و باقری‌پور، ۲۰۲۴). می‌توان یکی از دلایل قطبی

از نظر کوهن و دیگران (۱۳۹۹)، شناخت مسئله حمایت‌گری، شناسایی ذینفعان، حامیان و مخالفان، صورت‌بندی درست پیامها، انتخاب صحیح کانال ارتباطی با مخاطبان، انتخاب ابزارهای مناسب و ارزیابی از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های یک حمایت‌گری موفق هستند. انتخاب روش‌ها و ابزارهای مناسب با توجه به زمینه، موقعیت، هدف و... متفاوت خواهد بود. از جمله ابزارهای حمایت‌گری می‌توان به: سازمان‌دهی مخاطبان؛ برگزاری کارزار تبلیغاتی (کمپین)؛ انجام لابی و مذاکره (رایزنی) با تصمیم‌گیران؛ آگاهی بخشی، کار رسانه‌ای و ارتباطات؛ بسیج گروه‌های اجتماعی؛ برگزاری همایش و رویداد؛ پژوهش؛ ایجاد شراکت، اتحاد و ائتلاف؛ توانمندسازی و ظرفیت‌سازی اشاره کرد (کوهن و دیگران، ۱۳۹۹). مهم‌ترین مطالعات در زمینه انواع حمایت‌گری در سازمان‌های غیرانتفاعی در جدول ۱ خلاصه شده است. در شکل ۱ نیز ماتریسی از دو بعد تقابلی-تعاملی و درونی-بیرونی

شکل ۱- دسته‌بندی شیوه‌های حمایت‌گری در سازمان‌های غیرانتفاعی (کلیر، پل و هالووی، ۲۰۱۸)

با مروری بر پژوهش‌های قبلی در جدول ۲ تناظری از ابزارهای حمایت‌گری در چرخه سیاست‌گذاری ارائه گردید.

هدف الگوی مفهومی ارائه شده (جدول ۲) تناظر و تناسب فعالیت حمایت‌گری با چرخه سیاست‌گذاری است. نهادهای مشاوره سیاستی در مراحل مختلف چرخه سیاست‌گذاری (دستورکارگذاری، تدوین سیاست، تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی سیاست) باید فعالیت‌های حمایت‌گری مناسب را به کار گیرند. همچنین ابزار ارتباطی باید با توجه به نوع مسئله سیاستی و حوزه مربوطه انتخاب گردد. در ادامه پژوهش، با توجه به چارچوب ارائه شده فعالیت‌های حمایت‌گری در یک نهاد مشاور سیاستی در حوزه مهاجرت مطالعه می‌گردد.

شدن فضای سیاسی ایران در آن برهه زمانی را ناهماهنگی شیوه‌های حمایت‌گری با مسائل عمومی و تاکید بیش‌ازحد بر راه‌حل‌های پیشنهادی بدون شناخت مسئله سیاستی دانست. اندروز و ادواردز (۲۰۰۴) با بررسی تأثیر سازمان‌های حمایتگر بر پنج مرحله فرآیند سیاست‌گذاری نشان دادند که هر مرحله توسط عوامل مختلفی شکل می‌گیرد (اندروز و ادواردز، ۲۰۰۴). کیسی (۲۰۱۱) الگویی شش مرحله‌ای را برای ارزیابی تأثیر حمایت‌گری بر اساس مراحل چرخه سیاست‌گذاری پیشنهاد داد (کیسی^{۳۸}، ۲۰۱۱). یک نتیجه مشترک در مطالعات انجام شده این است که سازمان‌های حمایتگر بیشترین تأثیر را در مرحله دستور کار دارند (اندروز و ادواردز، ۲۰۰۴).

38. Casey

جدول ۲- دسته‌بندی فعالیت‌های حمایت‌گری بر اساس مراحل چرخه سیاست‌گذاری (محقق)

مرحله	دستور کار	تدوین	تصمیم‌گیری	اجرا	ارزیابی
وضعیت مسئله	مسئله ناشناخته	مسئله شناخته‌شده، راه‌حل قطعی نیست	مسئله شناخته‌شده و راه‌حل مشخص شده	سیاست اتخاذ شده	پیامدهای سیاست مشخص شده
فعالیت موردنیاز	آگاهی‌سازی	جلب حمایت	مشاوره دادن	ایجاد تغییر	نظارت و پیگیری
شیوه مناسب برای حمایت‌گری	پژوهش، ارتباط با گروه‌های محروم برای شناخت مشکلات، برگزاری نشست و همایش، اجماع‌سازی علمی	جلب حمایت سمنها و ائتلاف‌سازی، مناظره با مخالفان، تبلیغات گسترده، فیلم، کارزار مجازی، جمع‌آوری نامه‌های گروهی، اجماع‌سازی اجتماعی	فعالیت حقوقی، تسهیلگری بین سازمان‌ها، رایزنی و مشاوره به سیاست‌گذاران، اجماع‌سازی سیلستی	دریافت بازخورد، ایجاد هماهنگی بین مجریان، ایجاد کانال‌های پیگیری	پایش وضعیت، جمع‌آوری نتایج و آمار، بیان مشکلات

روش تحقیق

برای مطالعه یک نهاد مشاوره سیاستی از راهبرد «مطالعه موردی» استفاده شد. طرح تحقیق موردی شامل موضوع پژوهش، سؤال پژوهش، واحد تحلیل، منابع داده و ... تهیه گردید (جدول ۳). پژوهشگر تلاش کرد تا با جمع‌آوری، مطالعه و بررسی داده‌های آن موسسه، توصیفی غنی از فعالیت‌های حمایت‌گری در مراحل مختلف سیاست‌گذاری ارائه کند (ین، ۱۳۹۳).

مهمترین منابع داده برای مطالعه و شناسایی فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن در ۵ سال متوالی (۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲)، گزارش‌های سالانه این انجمن و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و مفصل با مدیران مجموعه بود. همچنین همکاری پژوهشگر در برخی از فعالیت‌های این انجمن، به اعتبار نتایج کمک کرد.

معرفی مورد مطالعه: نهاد مشاور در حوزه مهاجران خارجی در ایران

آمار دقیقی از حضور مهاجران در ایران در دسترس نیست. طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد کل اتباع خارجی در ایران یک میلیون و ۶۵۴ هزار و ۳۸۸ نفر است. اتباع افغانستانی با یک میلیون و ۵۸۳ هزار و ۹۷۹ نفر، بیش از ۹۵ درصد کل اتباع خارجی در ایران را شامل می‌شوند. اتباع عراقی با ۳۴ هزار و ۵۳۲ نفر و همچنین پاکستانی با جمعیت ۱۴ هزار و ۳۲۰ نفر در رده بعدی قرار دارند (رصدخانه مهاجرت ایران، ۱۴۰۰). اگرچه تعداد مهاجران افغانستانی (قانونی و غیرقانونی) طبق برخی آمارها به بالای ۵ میلیون نفر هم می‌رسند^{۳۹}. مهاجران افغانستانی در چهار موج بزرگ وارد ایران شده‌اند: اولین جریان مهاجرت در دهه ۱۳۵۰ اتفاق افتاد. موج دوم و سوم مهاجرت در دهه ۱۳۷۰ صورت گرفت و در سه سال اخیر نیز پس از تسلط مجدد طالبان بر کشور افغانستان موج جدیدی از مهاجرت به کشور ایران به وجود آمده است (مختارزاده و انصاری، ۱۴۰۱). مهاجران

۳۹. مصاحبه وزیر کشور با رسانه‌ها، مهرماه ۱۴۰۲

جدول ۳- ابعاد اصلی مطالعه موردی

سؤال پژوهش	فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران برای تغییر سیاست‌های حوزه مهاجران چیست؟
موضوع پژوهش	توصیفی از تلاش‌های انجمن دیاران برای تغییر نگرشها و تأثیر بر سیاست‌گذاران
واحد تحلیل	فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران
منابع داده	مصاحبه با مدیران، مطالعه گزارشها، اسناد و مشاهده مستقیم فعالیت
قلمرو زمانی	مطالعه فعالیت‌های انجمن از سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲

مدت‌زمان محدود فعالیت خود، تأثیر قابل توجهی بر نگرش جامعه و سیاست‌گذاران در مورد شرایط زیست مهاجران در ایران گذاشته است. بررسی فعالیت‌های انجام شده آن نشان می‌دهد که با وجود محدودیت‌های مختلف -از جمله مالی، دانشی، سابقه کم و خصوصی بودن- توانسته صورت‌بندی مفهومی مسئله مهاجران در ایران را از مفاهیم تهدیدمحور تغییر داده و بر اساس مفاهیم فرصت‌محور، مسائل را دوباره چارچوب‌بندی کند و از طریق ارتباط و شبکه‌سازی با بازیگران پرنفوذ، تأثیر قابل توجهی بر ذهنیت مدیران داشته باشد. بازیگری این مجموعه هم دانشی و هم سیاسی بوده است. برای نمونه، آن‌ها با استفاده از گفتمان‌های گوناگون حوزه مهاجرت و ساخت استدلال‌های پرنفوذ توانستند در تصویب لایحه «اخذ تابعیت از مادرایرانی» به دولت کمک برجسته‌ای کنند. به‌طورکلی موضوعاتی همچون رفع موانع اقامت کارآفرینان و متخصصان خارجی، رفع موانع حضور دانشجویان بین‌المللی، اعطای تابعیت به فرزندان با مادر ایرانی از جمله مهم‌ترین فعالیت‌های موفق این انجمن در سال‌های اخیر بوده است. به‌منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پژوهش با سه نفر از مدیران و پژوهشگران ارشد این انجمن مصاحبه انجام شد، انتخاب این افراد برای استخراج الگوی ذهنی و دانش ضمنی آن‌ها نسبت به فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران

در ایران معمولاً در سطوح پایین اجتماعی قرار دارند و به مشاغل سخت و طاقت‌فرسا می‌پردازند. نگرش درصد بالایی از جامعه نسبت به حضور آن‌ها در ایران منفی است و آن‌ها را تهدیدی برای امنیت اجتماعی و اشتغال خود میدانند، قوانین و سیاست‌های کشور نیز در زمینه حقوق مهاجران ناقص، قدیمی و محدود است (نصر اصفهانی، ۱۴۰۰). می‌توان گفت که ایران به‌عنوان کشوری مهاجرپذیر از نظر ظرفیت سیاستی در حوزه مهاجرت وضعیت مطلوبی ندارد (مختارزاده و انصاری، ۱۴۰۱).

یکی از راه‌های بهتر نمودن حکمرانی حوزه مهاجرت؛ نهادسازی، ساماندهی دستگاه‌های دولتی، سازمان‌های مردمی و هماهنگی میان آنهاست (زمانیان و خان‌گل زاده سنگردی، ۱۴۰۳). نهادهای مشاوره سیاستی می‌توانند با مشارکت در پژوهش، فرهنگ‌سازی و تغییر قوانین و سیاست‌ها به حکمرانی مهاجرت در ایران کمک قابل توجهی کنند. هدف این مطالعه توضیح و تبیین فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران است. این انجمن در سال ۱۳۹۶ با هدف شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های حضور مهاجران و بهبود شاخص‌های زیست مهاجران در ایران از دو مسیر تعامل با سیاست‌گذار و تغییر نگرش عمومی تأسیس شد. انتخاب این انجمن برای مطالعه به این دلیل بود که این مجموعه یک نهاد مشاوره سیاستی خصوصی است و در

مسئله‌شناسی از طریق ارتباط نزدیک با مهاجران است، سپس با انجام یک پژوهش میدانی محدود، بازیگران اصلی و نهادهای مرتبط را شناسایی کرده و بامطالعه پژوهش‌های انجام‌شده، ابعاد نظری مسئله را استخراج می‌کند. در (جدول ۴) چهار مسئله همراه با فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن نشان داده شده است.

مسئله تابعیت برای فرزندان با مادر ایرانی: رویکرد اصلی انجمن ایجاد تغییرات جزئی و کوچک اما پایدارتر است. این انجمن در یک برنامه ۶ ماهه توانست حدود ۳۰ مسئله مهم مهاجران در ایران را شناسایی کند و در ابتدا بر اساس اصل حل مسائل کوچک، مسئله «تابعیت برای فرزندان با مادر ایرانی» را برای اولین اقدام انتخاب نمود.

«ما اعتقاد به تغییرات کوچک در یک برنامه بزرگ داریم. در دیاران برای بیست سال هدف‌گذاری تغییر را گذاشتیم. ابتدا افغانستان را انتخاب کردیم چون قربات نزدیکی با ایران داشت. اولین کار ما «مادر ایرانی» بود که مسئله‌ای از همه راحت‌تر بود. چون خود مادر ایرانی بود، تولد فرد در ایران، قانون مدنی حمایت کرده و موضوع فقط اجرا و نگرش‌سازی است.» (مصاحبه ۱)

دو هدف عمده انجمن، بازتعریف و بازخوانی مسائل مهاجران و حل آن‌ها به‌صورت تدریجی است. این دو هدف در مرحله دستورکارگذاری باعث می‌شود که فعالیت‌های حمایت‌گرانه انجمن به سمت رویکردهای تعاملی با دولت سوق پیدا کند. مسائلی که برای پیگیری انتخاب می‌شوند، باید راه‌حلی داشته باشند که در بدنه دولت دارای طرفدار باشند و حساسیت‌زانی باشند.

«اساساً موضوع مهاجران، ضرورت، اهمیت و فوریت برای تغییرات فوری و کلان را ندارد که بخواهیم به

بود. همچنین با مطالعه گزارش‌های عملکرد سالیانه انجمن و گزارش‌های رسانه‌ای مضامین مرتبط استخراج گردید.

جهت افزایش اعتبار پژوهش، سعی شد که جمع‌آوری داده‌ها و به‌خصوص مصاحبه‌ها به‌صورت روشمند و با طرح تحقیق مشخص انجام شود. بامطالعه ادبیات حوزه حمایت‌گری و شناسایی مراحل و انواع فعالیت‌های حمایت‌گری، پرسش‌هایی ذیل استخراج و در مصاحبه استفاده گردید. در پایان مصاحبه و استخراج الگو، متن نهایی در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت تا صحت مطالب تأیید شود.

- انجمن دیاران به کدام توانمندی اعضای خود بیشتر اهمیت می‌دهد (علمی، فنی، ارتباطی)؟
- مهم‌ترین مخاطبان، انجمن دیاران چه کسانی هستند؟
- انجمن دیاران از کدام ابزارهای حمایت‌گری بیشتر استفاده می‌کند؟
- انجمن دیاران بیشترین فعالیت خود را در چه مرحله‌های از سیاست‌گذاری متمرکز کرده است؟

یافته‌ها

به‌طور خلاصه با توجه به مطالعه اسناد و مصاحبه با اعضای این انجمن می‌توان گفت فعالیت‌های حمایت‌گری گوناگونی توسط آن‌ها در مراحل مختلف سیاست‌گذاری برای مهاجران انجام می‌شود. با بررسی چهار مسئله (تابعیت برای فرزندان با مادر ایرانی، دانشجویان غیرایرانی، اقامت کارآفرینان غیرایرانی، کارت بانکی) مهم‌ترین فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران شناسایی شد. انجمن دیاران در فرایند حمایت‌گری ابتدا به دنبال

جدول ۴- مسائل سیاستی پیگیری شده مهاجران توسط انجمن دیاران (یافته‌های نویسنده)

مسئله	فعالیت	ابزار حمایت‌گری	مخاطب	موارد
بند پنجم برای فرزندان بالمادر ایرانی	مطالعه میدانی، کتابخانه‌ای و تطبیقی در مورد ابعاد موضوع مسئله	پژوهش	کارشناسان و نخبگان	انتشار کتابچه بنام «برزخ بی‌هویتی در سرزمین مادری» حاصل از پژوهش
	چاپ مطلب در روزنامه‌های مختلف در مورد زیست مهاجران در ایران	فعالیت رسانه‌ای	فرهیختگان جامعه	شماره ثابت هفتگی در روزنامه شهروند، روزنامه شهرآرا انتشار صفحه ثابت و تهیه برنامه‌های چندرسانه‌ای، روزنامه ایران ویژه‌نامه هفتگی
	ارائه مسئله در مراکز علمی و دانشگاهی	نشست علمی	دانشجویان، پژوهشگران	جشن روز مهاجرت در دانشگاه تهران؛ ارائه در دانشگاه خاتم، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، دانشگاه صنعتی شریف و موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، طرح مسئله در همایش حکمرانی ایران
	انتشار کتب و گزارش‌های پژوهشی	پژوهش	مخاطبان تخصصی	«یک کشور ۲۷۲ میلیون نفری»
	ایجاد پایگاه دانشی	پژوهش	پژوهشگران	جمع‌آوری پایان‌نامه‌ها و مقالات مرتبط با مهاجرت
	همکاری با دانشجویان ارشد و دکتری	پژوهش	پژوهشگران	پاسخ به پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌ها
	ارائه تجربه برای دیگر انجمن‌ها	ائتلاف‌سازی	سمن‌ها	میزگرد سمن پژوهی موسسه مطالعاتی حامیان فردا، ارائه در جایزه ملی سیاست‌گذاری
	ارائه مسئله در دستگاه‌های دولتی	حمایت‌طلبی	دولتمردان و سیاست‌گذار	مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
	فعالیت گسترده رسانه‌ای برای همراه کردن بیشتر مردم	رسانه‌ای	عموم مردم	برگزاری مناظره در صداوسیما، ارائه در تدکس اصفهان، فعالیت در برنامه‌های تلویزیونی (ماه‌عسل، فرمول یک، مثل ماه، مدرسه ایران)؛ چاپ مطلب در روزنامه‌های اعتماد، ایران، دنیای اقتصاد، جوان، فارس، دیدارنیوز، راهاندازی و فعالیت در رسانه‌ها و شبکه‌های مجازی
	ملی و اجتماعی کردن مسئله	ائتلاف‌سازی	سیاسیون	مطرح کردن موضوع در رسانه‌های گوناگون فارغ از جناح‌بندی سیاسی
	تعامل و ارتباط	رایزنی	دولتمردان	کمیسیون اجتماعی دولت، قوه قضائیه، اداره اتباع وزارت کار
	فعالیت‌های رسانه‌ای و ایجاد کارزارهای گوناگون	رسانه‌ای	عموم مردم	مناظره، ایجاد کمپین، شرکت یک افغانستانی در برنامه عصر جدید، نامه بیش از ۱۷۰ استاد و ۳۱ استنادار به مجلس

مسئله	فعالیت	ابزار حمایت‌گری	مخاطب	موارد
	همکاری مشورتی با نهادها	مشاوره و رایزنی	سیاست‌گذاران	مشاوره به مرکز پژوهش‌های مجلس، کمک برای تدوین آئین‌نامه اجرایی
	همکاری در اجرای قانون	اجرا	دولت	وزارت کار، رفاه و تأمین اجتماعی،
	اجرای قانون تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان غیر ایرانی	نظارت در اجرا	مادران و مجریان	گزارش دهی در مورد آمار و ارقام و تعداد کسانی که شناسنامه دریافت کرده‌اند، فراخوان بررسی موانع و ایرادات اجرای قانون
دانشجویان بین‌المللی	قانون پژوهی، مطالعات تطبیقی و میدانی	پژوهش	نهادهای آموزش عالی	انتشار گزارش «تحصیل در این سوی مرزها»
	چاپ مطلب در مجلات گوناگون	رسانه	عموم	چاپ مطلب در روزنامه‌ها
	ارائه مسئله در مراکز علمی	نشست علمی	نخبگان	دانشگاه امیرکبیر، همایش حکمرانی و سیاست‌گذاری، جامعه‌اندیشکده‌ها
	همکاری با نهادهای آموزش عالی	مشاوره و رایزنی	سیاست‌گذاران	کمیسیون روابط علمی و بین‌المللی ستاد علم و فناوری شورای عالی انقلاب فرهنگی، رفع مشکل «محدودیت خروج و مراجعت دانشجویان بین‌المللی»
	همکاری با مرکز تعاملات بین‌المللی معاونت علم و فناوری	مشارکت	سیاست‌گذار	تعامل با معاونت علمی و فناوری جهت عملی ساختن سند جامع روابط علمی بین‌المللی
	تأسیس برنامه اختصاصی آفاق	ائتلاف، همکاری، پژوهش و اجرا	دانشگاه‌ها و نهادهای آموزش عالی	برنامه آفاق حاصل همکاری دیاران و پژوهشکده سیاست‌گذاری شریف
	انتشار گزارش	پژوهش	زیست‌بوم کارآفرینی	«زیست نخبگان علمی و کارآفرینان بین‌المللی در ایران»
اقامت کارآفرینان و نخبگان بین‌المللی	فعالیت رسانه‌ای	رسانه	عموم مردم	تولید ۸ مستند از مهاجران موفق و کارآفرین در ایران
	همکاری	ائتلاف	کارآفرینان و نهادهای خصوصی	با مرکز تعاملات بین‌المللی معاونت علم و فناوری، همکاری با اتاق بازرگانی
	مشارکت در اجرای برنامه «همکاری با متخصصان و کارآفرینان بین‌المللی»	اجرا	کارآفرینان، کمیسیون اقامت ویژه وزارت کشور	طراحی سایت برای جمع‌آوری داده‌های افراد برنامه آی کانکت

مسئله	فعالیت	ابزار حمایت‌گری	مخاطب	موارد
پایان	فراخوان برای شناسایی مشکلات	مطالعه میدانی	جمعه مهاجران	مسدود شدن کارت‌های بانکی و درخواست مهاجران از انجمن برای پیگیری
	مطالعه قوانین بانک مرکزی و مطالعه تطبیقی با دیگر کشورها	پژوهش، گزارش علمی و فنی	کارشناسان وزارت اقتصاد	برای مباحثه تخصصی و فنی با کارشناسان گزارشی از پژوهش ارائه گردید
	چاپ مطلب در مجلات	رسانه‌ها	حمایت‌طلبی اجتماعی	انتشار روایت‌های مختلف از مشکلات بانکی مهاجران در روزنامه‌ها
	نشست با کارشناسان	چانه‌زنی و مذاکره	کارشناسان مسئول	پیگیری و رایزنی برای یافتن حامیان و مخالفان
	درخواست از نهادهای مسئول	رایزنی	حمایت‌طلبی	وزارت کشور، وزارت امور خارجه، شورای امنیت
	مشارکت	همکاری و مشارکت	دولت	مشارکت در تدوین شیوه‌نامه مربوط به ارائه کارت بانکی

تصمیم گرفته می‌شود. فعالیت‌های حمایت‌گری بر اساس دو دیدگاه تعامل با سیاست‌گذار و تغییر نگرش عمومی تنظیم شده است. مدیر مجموعه تأکید دارد که اهمیت تغییر نگرش عموم مردم ارزش بیشتری دارد چراکه دستاوردهای آن «پایداری» بیشتری به همراه دارد. او تأکید دارد که:

«حمایت‌گری اجتماعی را انتخاب کردیم چون پایداری دارد و اثرش عمیق‌تر است؛ و اثرات آن قابل انتقال به دیگر مسائل نیز هست اما لابی‌گری زودگذر است و به‌زودی اثر آن از بین می‌رود. علاوه بر اینکه مخالفان هم لابی‌های خود را دارند» (مصاحبه ۱)

جهت درگیر نمودن مخاطبان گسترده در سطح جامعه، دستاوردهای پژوهشی و مقالات متعدد در نشریات و روزنامه‌ها منتشر می‌شود. در این مرحله، سعی می‌شود با ساخت پیام‌های تأثیرگذار در رسانه‌های گوناگون توجه مخاطبان گسترده‌تری را

دنبال تغییرات کلان برویم. ما در بلندمدت به دنبال تغییرات تدریجی هستیم.» (مصاحبه ۲) «مسائل را به دلایل کمبود منابع اولویت‌بندی کردیم. مسئله شماره یک ما تابعیت بچه‌های مادر ایرانی بود چون مسئله ساده‌ای بود.» (مصاحبه ۳)

انجمن، پس از شناسایی اولیه مسئله، با فعالیت‌های رسانه‌ای و برگزاری نشست‌های علمی با پژوهشگران و سیاست‌گذاران به شناسایی ذینفعان، موافقان و مخالفان موضوع و نزدیکی دیدگاه‌های نظری اقدام می‌کند. در مرحله بعدی اگر نیاز به انجام پژوهشی عمیق‌تر برای شناسایی زیرمسئله‌ها و راهکارهای عملیاتی باشد سعی در تأمین منابع مادی، انسانی و... خواهد نمود. سپس با داشتن گزارشی کامل از مطالعات مفصل ابعاد موضوع و تهیه نقشه کاملی از ذینفعان (موافقان و مخالفان) و انتخاب عاملان تغییر، در مورد انتخاب ابزار انتقال پیام و روش حمایت‌گری

نسبت به مسئله جلب کرده و آگاهی‌سازی مفصلی نسبت به راه‌حل‌های مسئله موردنظر ارائه شود.

«دقیق نمی‌دانستیم کدام روش و ابزار بهتر است. اواسط کار فهمیدیم توییتر مهم‌تر از نامه‌نگاری رسمی است. مسئولان در توییتر بهتر پاسخ می‌دهند. در مورد لابی‌گری در مجلس ما یک برنامه مفصل داشتیم و یک نیروی تمام‌وقت به مجلس اختصاص دادیم.» (مصاحبه ۱) «با توجه به ویژگی‌های مخاطب پیام‌های متفاوتی با استدلال‌های مذهبی یا علمی ساخته شد. مثلاً برای یک فرد مذهبی، باید از آیات و روایات استفاده کرد؛ اما برای فردی که استاد دانشگاه است باید از تجربه‌های جهانی گفت» (مصاحبه ۳)

از سوی دیگر اگر مسئله نیاز به مذاکره داشته باشد با سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان در تدوین سیاست رایزی می‌شود. ائتلاف با دیگر نهادهای همسو نیز مورد توجه انجمن است. تشکیل ائتلاف حول یک مسئله، پیچیدگی بالایی دارد. ائتلاف صورت گرفته بر اساس ساختارهای رسمی نیست بلکه بر اساس باور و درک افراد و علاقه‌مندی آن‌ها نسبت به مسئله است. یکی از ائتلاف‌های مهم انجمن در مورد سیاست اعطای تابعیت به مادر ایرانی با معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی انجام شد.

«در ابتدا نمی‌دانستیم که شناخت موافقان و مخالفان یک سیاست چقدر مهم و پیچیده است. حتی ممکن است مدیران یک سازمان مرتبط، مخالف رسالت سازمان خود باشند.» (مصاحبه ۱) «در مسئله مادر ایرانی به صورت اتفاقی، وزارت رفاه با ما وارد همکاری شد که ربط مستقیمی به موضوع مهاجران نداشت. در حالی که دو سازمان وزارت کشور و امور خارجه مسئولیت اصلی را داشتند ولی خیلی موافق نبودند!» (مصاحبه ۳)

علاوه بر آگاه‌سازی ایرانیان، درگیر نمودن خود مهاجران در کمک به رفع موانع مهم است. دیاران با شبکه گسترده‌های از مهاجران در ارتباط است و برای اجرای بهتر سیاست اعطای تابعیت به مهاجران دارای مادر ایرانی از خود مهاجران در رسانه‌ها و فراخوان‌ها کمک گرفت. پس از تصویب سیاست، تسهیل شرایط اجرای سیاست و شناسایی و رفع موانع آن و هماهنگ نمودن سازمان‌ها و نهادهای درگیر از عمده فعالیت‌های انجمن بود.

«از طرف افراد خواهان شناسنامه، گزارش‌های متعددی از سنگ‌اندازی و مانع تراشی توسط سازمان‌های مجری، برای من ارسال می‌شود و من از طریق دوستانم، موضوع را پیگیری می‌کنم.» (مصاحبه ۱).

در انتها در مرحله ارزیابی، بررسی و گزارش‌دهی پیامدها و نتایج اجرای سیاست انجام می‌شود. انجمن دیاران به جز مسئله تابعیت برای مهاجران دارای مادر ایرانی، به مسائل دیگری هم پرداخت اگرچه همچون این مسئله برجسته و قابل توجه نبود و تاثیرگذاری کمتری داشت. در ادامه به شیوه حمایت‌گری در این نوع مسائل سیاستی نیز اشاره کوتاهی می‌شود.

مسئله دانشجویان غیرایرانی: مسائل زیست دانشجویان خارجی در ایران از سال ۱۳۹۷ مورد توجه انجمن قرار گرفت. جهت شناسایی ابعاد مسئله و بازیگران اصلی پژوهشی مفصل انجام شد. دانشجویان بین‌المللی در ایران دارای مسائل متعددی در سه دوره زمانی قبل از تحصیل، حین تحصیل و دانش‌آموختگی هستند. آن‌ها در طول سال‌های تحصیل خود در ایران با نهادهای متعددی به‌خصوص نهادهای حوزه آموزش عالی در ارتباط هستند (چیت‌ساززاده، ۱۳۹۹). یافته‌های پژوهش

جدول ۵- فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران در هر مرحله از چرخه سیاست‌گذاری

ارزیابی	اجرا	تصمیم‌گیری	تدوین	دستور کار	
ارزیابی تاثیر از طریق پیگیری آمار و مصاحبه با افراد	فراخوان برای شناسایی موانع اجرای سیاست	شبکه‌سازی با دستگاه‌های مسئول و لابی و مذاکره با افراد پرنفوذ	انجام پژوهش تطبیقی و میدانی، برگزاری نشست تخصصی	تهیه فهرستی از مسائل، نوشتن یادداشت در روزنامه و فضای مجازی	شیوه حمایت‌گری استفاده شده توسط دیاران

نخبگان غیرایرانی، در اجرای سامانه «آی.کانکت» با سازمان توسعه همکاری‌های علمی و فناوریانه بین‌المللی همکاری نمود.

مسئله مسدودی کارت بانکی: مسدود شدن مکرر کارت بانکی مهاجران در ایران یک معضل اساسی برای زندگی روزانه آنان است. انجمن دیاران، در مرحله اول تلاش کرد تا رنج و آسیبی که به مهاجران وارد می‌شود را از طریق رسانه‌ها روایت کند. همچنین برای بررسی تخصصی و چانه‌زنی با مسئولان مربوطه (بانک مرکزی، وزارت امور خارجه و وزارت کشور) اقدام شد؛ با این حال تلاش‌های انجمن هنوز تاثیر عملی زیادی نداشته است. به دلیل اینکه کارت بانکی ممکن است مورد سو استفاده مالی قرار گیرد مسئولان امنیتی نگرش مثبتی به این قضیه ندارند. از نظر رویکرد حمایت‌گری؛ انجمن نتوانسته است آن چنان که باید صورت‌بندی موثری از مسئله مسدودی کارت بانکی داشته باشد تا افکار عمومی را تحت تاثیر قرار دهد. همچنین نتوانسته است در لابی‌گری با مسئولان مربوطه؛ راه‌حل مشخصی را برای مسئله ارائه دهد.

بررسی فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن در چهار مسئله مذکور نشان داد که انجمن دیاران در هر مرحله از سیاست‌گذاری از روش‌های مشخصی استفاده می‌کند. در جدول ۵ ابزارهای حمایت‌گری مورد استفاده توسط انجمن ذکر شده است.

از طریق چاپ یادداشت در مطبوعات و شرکت در همایش‌های گوناگون منتشر شد. همچنین به علت تخصصی بودن حوزه آموزش عالی و پیچیدگی دستورکارگذاری مسائل دانشجویان بین‌المللی در سازمان‌های مربوطه (سازمان امور دانشجویان، نهاد مقام معظم رهبری و مرکز همکاری‌های علمی، بین‌المللی وزارت علوم و...) با همکاری دو نهاد معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف «برنامه آفاق» تاسیس گردید. این برنامه توانست در مدت دو سال فعالیت خود در بررسی و تصویب چندین بخشنامه در زمینه دانشجویان بین‌المللی اثرگذار باشد (گزارش برنامه آفاق، ۱۴۰۱).

مسئله اقامت کارآفرینان و نخبگان غیرایرانی: درحالی‌که عموم مردم ایران، مهاجران را افرادی سربر جامعه و مصرف‌کننده منابع می‌دانند، مهاجران زیادی با تاسیس کارگاه‌های کوچک، شرایط اشتغال تعداد زیادی از ایرانیان را فراهم کرده‌اند. با این حال آن‌ها با مسائلی در زمینه اقامت، مالکیت و مدیریت کارگاه روبرو هستند. انجمن دیاران جهت مطالعه سیاست‌ها و اقدامات جهانی در مواجهه با این مهاجران کارآفرین، مطالعه تطبیقی انجام داد (چیت‌ساززاده، ۱۳۹۹). برای آشنایی مردم با این نوع از مهاجران، اقدام به تهیه ۸ مستند از فعالیت کارآفرینان مهاجر نمود. همچنین جهت حمایت از

تبلیغاتی؛ رایزنی؛ آگاهی بخشی، کار رسانه‌ای و ارتباطات؛ بسیج گروه‌های اجتماعی؛ برگزاری رویداد؛ ایجاد ائتلاف) متناسب با آن مرحله استفاده کرد. در مقایسه با فعالیت‌های شناسایی شده در پیشینه تحقیق (کلیر، پل و هالووی، ۲۰۱۸)، نهاد مشاوره سیاستی مورد مطالعه در این مقاله (انجمن دیاران) از ابزارهای حمایت‌گری محدودی استفاده می‌کند. همچنین در مطالعات قبلی بر اهمیت فعالیت حمایت‌گری در مرحله دستور کارگذاری اشاره شده بود (اندروز و ادواردز، ۲۰۰۴)؛ که این موضوع در مورد انجمن نیز صادق است. به نظر می‌رسد تلاش انجمن دیاران در حوزه دستور کارگذاری بیشتر حول مسئله شناسی و پژوهش است، اگرچه از رسانه‌های جمعی نیز برای جلب توجه سیاست‌گذار استفاده می‌شود. علاوه بر انتشار انواع گزارش، یادداشت و خلاصه سیاستی، کوشش‌هایی در زمینه انتشار پادکست و حضور پررنگ در شبکه‌های مجازی شده است. با توجه به پژوهش‌های پیشین (شکل ۱) که فعالیت‌های حمایت‌گری در دسته‌های درونی/تعاملی و بیرونی/تقابلی قرار داده شدند (آلموگ بار و اشمید، ۲۰۱۴)؛ فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن دیاران در دسته درونی و تعاملی قرار می‌گیرند و این نهاد مشاور سعی در لابی‌گری و ارائه اطلاعات به دولت و تعامل با کمیسیون‌های دولت و مجلس دارد. با این حال فعالیت‌های حمایت‌گری انجمن بدون چالش نبوده است. این انجمن نتوانسته در گفتمان‌سازی عمیق و راهبردی که نیازمند دانش چندرشته‌ای در حوزه علوم انسانی و اجتماعی است موفق باشد. بیشتر راهکارهای ارائه شده کوتاه‌مدت و مربوط به مسائل روز هستند. اکثر مواقع پژوهش‌های کتابخانه‌ای و مطالعات تطبیقی جای پژوهش‌های اصیل و میدانی و مطالعات موردی را گرفته و پیشنهادهای سیاستی ارائه شده عام و کلی هستند.

لازم به ذکر است که شرایط زمینه‌ای مثبت و منفی بر فعالیت‌های انجمن تأثیرگذار است. از جمله شرایط مثبت زمینه‌ای، می‌توان به مواردی همچون نزدیکی تاریخی، فرهنگی و زبانی افغانستانی‌ها با ایرانیان اشاره کرد. همچنین شرایطی امنیتی بودن بیش از حد موضوع برای سیاست‌گذار و عدم مقبولیت سمنها برای نهادهای دولتی از جمله محدودیت‌های زمینه‌ای فعالیت در حوزه مهاجران در ایران است.

بحث در خصوص یافته‌ها

با توجه به مطالعه ادبیات نظری و بررسی یک نهاد مشاوره سیاستی، فرایند پیوسته‌ای از فعالیت‌های حمایت‌گری در چرخه سیاست‌گذاری پیشنهاد گردید. در این فرایند ابتدا فهرستی از مسائل از طریق بررسی رسانه‌ها و مصاحبه تهیه می‌شود، سپس از طریق فعالیت‌های رسانه‌ای و برگزاری نشست‌های علمی؛ بازیگران اصلی، موافقان و مخالفان مرتبط با هر مسئله شناسایی می‌شوند. در مرحله بعدی ابزار انتقال پیام مشخص می‌گردد و با ساخت پیام‌های تأثیرگذار در رسانه‌های گوناگون (روزنامه‌ها، شبکه‌های مجازی و صداوسیما) توجه مخاطبان گسترده نسبت به مسئله جلب می‌شود. همچنین اگر مسئله نیاز به لابی و مذاکره داشته باشد با سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان رایزنی انجام می‌گردد. پس از تصویب سیاست نیز پی‌جویی برای تسهیل شرایط اجرای سیاست و شناسایی و رفع موانع آن و پیگیری و هماهنگ نمودن سازمان‌ها و نهادهای درگیر از عمده فعالیت‌هاست. در مرحله ارزیابی نیز پیامدها و نتایج اجرای سیاست بررسی و گزارش می‌شود.

این مطالعه نشان داد در هر مرحله از چرخه سیاست‌گذاری، باید از ابزارهای حمایت‌گری (کارزار

• تسهیل و نهادینه کردن همکاری اندیشکده‌ها با سازمان‌های دولتی از طریق مشوق‌های گوناگون (مالی و مالیاتی، دسترسی به داده‌های سازمانی و...)

• در راستای بازطراحی، تسهیلگری، تنظیم‌گری، شبکه‌سازی و ارتقا نظام مشاوره سیاستی در ایران و حمایت از اندیشکده‌ها، ایجاد ستادی ویژه در معاونت راهبردی ریاست جمهوری پیشنهاد می‌گردد.

• حمایت از اندیشکده‌ها برای تولیدات رسانه‌ای مثل پادکست، تاسیس استودیو و شبکه‌های اینترنتی اثربخش است.

• نظام‌مند کردن فرایند همکاری اندیشکده‌ها با کمیسیون‌های مجلس برای مشاوره تخصصی و رایزنی ضروری است.

• سازمان صداوسیما، نقش مهمی در مطالبه‌گری و ارزیابی سیاست‌های دولت و مجلس دارد. تعامل این سازمان با اندیشکده‌ها برای بررسی مسائل راهبردی کشور پیشنهاد می‌گردد.

• حمایت از کارزارهای جمع‌آوری امضا، توسط معاونت راهبردی ریاست جمهوری در دست اقدام است (طی تفاهم‌نامه میان سکوی کارزار و معاونت راهبردی در آذر ۱۴۰۳). پیشنهاد می‌شود، از طریق یک لایحه قانونی در مجلس شورای اسلامی، الزام حقوقی همه دستگاه‌ها در پاسخگویی به کارزارها، قانونمند شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در پژوهش این مقاله رعایت شده‌اند.

کمبود پژوهشگر متخصص و نرخ بالای خروج نیروی انسانی و نبود منابع مالی پایدار از جمله دیگر ضعف‌های این انجمن است. لازم به ذکر است که این مقاله تنها یک مورد از نهادهای مشاور سیاستی را بررسی نمود برای تأیید یافته‌ها و امکان تعمیم الگو، مطالعه نمونه‌های بیشتر ضروری است.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف معرفی جعبه ابزار حمایت‌گری جهت استفاده توسط نهادهای مشاوره‌سیاستی در ایران و تناظربخشی بین فعالیت‌های حمایت‌گری و چرخه سیاست‌گذاری انجام گردید. با توجه به ویژگی‌های متفاوت فعالیت‌های گوناگون حمایت‌گری، انتخاب فعالیت مناسب تأثیر زیادی در موفقیت نهاد مشاور سیاستی دارد. با مروری بر پژوهش‌های انجام شده، فعالیت‌های حمایت‌گری دسته‌بندی و سپس با چرخه سیاست‌گذاری در تناظر قرار گرفت. همچنین با مطالعه یک نمونه موردی از نهادهای مشاور (انجمن دياران)، مهم‌ترین فعالیت‌های حمایت‌گری آن شناسایی شد. رویکرد فرایندی به سیاست‌گذاری در این پژوهش پیش فرض اصلی بود به همین دلیل محدودیت‌های ناشی از این رویکرد بر نتایج پژوهش تأثیر گذاشت. برای مثال نمی‌توان برخی از فعالیت‌های حمایت‌گری را فقط در یک مرحله از سیاست‌گذاری قرار داد. مطالعه و شناسایی معیارهای اثربخشی و تأثیرگذاری فعالیت‌های حمایت‌گری در موفقیت یا شکست یک سیاست برای پژوهش‌های آینده پیشنهاد می‌گردد.

پیشنهادات سیاستی

بر اساس یافته‌های این پژوهش، برای ارتقا افزایش ظرفیت نظام مشاوره سیاستی ایران در استفاده از فعالیت‌های حمایت‌گری پیشنهادهای سیاستی زیر ارائه می‌گردد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی ندارد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد

منابع

منابع فارسی

سیاست‌گذاری و حقوق پناهندگان در ایران، با تاکید بر سیستم تعیین وضعیت پناهندگی، سیاست‌نامه علم و فناوری، دوره ۱۲، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۱.

نجفی زاده، مهدیه؛ ربیعی، علی و فرهنگی، علی‌اکبر. (۱۴۰۰). ارائه الگوی مدیریت ذینفعان سازمان‌های مردم‌نهاد در رسانه‌های اجتماعی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی ۱۱(۳۹)، صص ۱۱۰-۱۳۳.

نصر اصفهانی، آرش. (۱۴۰۰). در خانه برادر: پناهندگان افغانستانی در ایران (چاپ دوم). تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

وحید، مجید و محمدتقی امانپور. ۱۳۸۷. «نقش، اهمیت و جایگاه مشاوران نزد سیاست‌گذاران و مدیران همراه با بررسی نمونه موردی مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران». فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۳۹، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸، صص ۳۵۳-۳۶۹.

ین، رابرت ک. ۱۳۹۳. تحقیق موردی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

انجمن دیاران. گزارش‌های سالیانه انجمن دیاران و برنامه آفاق در سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲؛ قابل‌دسترس در دفتر انجمن دیاران.

چیت‌ساززاده، امیرحسین (۱۳۹۹). تحصیل در این‌سوی مرزها. نگاهی به جایگاه ایران در بازار جذب دانشجویان بین‌المللی (مروری بر چالش‌ها و ارائه فرصت‌های بالقوه). تهران: کتابسرای مهاجرت دیاران.

چیت‌ساززاده، امیرحسین (۱۳۹۹). زیست نخبگان علمی و کارآفرینان بین‌المللی در ایران (بررسی چالش‌ها و ارائه راهکارها). تهران: کتابسرای مهاجرت دیاران.

ذوالفقارزاده، محمدمهدی و زهره کریمیان. ۱۳۹۵. «گونه‌شناسی کارکردهای مراکز علمی و نهادهای مشاوره‌ای در عرصه خطنگاری عمومی: الگویی جامع و تلفیقی». فصلنامه علمی- پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶، صص ۸۳-۱۱۲.

رصدخانه مهاجرت ایران. (۱۴۰۰). سالنامه مهاجرتی ایران ۱۴۰۰. تهران: انتشارات دانش بنیان فناوری.

زمانیان، مصطفی و خان گل زاده سنگرودی، نرگس. (۱۴۰۳). تحول حکمرانی مهاجرت در جمهوری اسلامی ایران. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی ۱۴(۵۰)، صص ۲۰-۶.

کشاورزی، سعید؛ خواجه نوری، بیژن و غفاری نسب، اسفندیار. (۱۳۹۶). ارزیابی تأثیر رسانه‌های مختلف بر میزان مشارکت در جنبش‌های محیط‌زیستی: مورد جنبش رفتگران طبیعت ایران. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی ۷(۲۵)، ۷۳-۹۲.

کوهن، دیوید، باندیری کارکارا، نهال، کوفمن، جولیه استوارت، دیوید؛ و نیکولاس ریس. ۱۳۹۹. جعبه ابزار حمایت طلبی راهنمایی برای تاثیرگذاری بر تصمیمات برای بهبود زندگی کودکان. ترجمه آریانا گلرخ و بهنام ذوقی رودسری. تهران: معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه.

مختارزاده، سعیده و هانیه انصاری. ۱۴۰۱. «چهارچوب

References

- Almog-Bar, M., & Schmid, H. (2014). Advocacy activities of nonprofit human service organizations: A critical review. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 43(1), 11-35.
- Andrews, K. T., & Edwards, B. (2004). Advocacy organizations in the US political process. *Annu. Rev. Sociol.*, 30(1), 479-506
- Berry, J. M., & Arons, D. F. (2003). *A voice for nonprofits*. Washington, DC: The Brookings Institution Press.
- Binderkrantz, A. (2005). Interest group strategies: Navigating between privileged access and strategies of pressure. *Political Studies*, 53(4), 694-715.
- Brans, M., Geva-May, I., & Howlett, M. (Eds.). (2017). *Routledge handbook of comparative policy analysis*. New York: Routledge.
- Casey, J. (2011). *Understanding advocacy: A primer on the policy-making role of nonprofit organizations*. New York: Baruch College, City University of New York, Center for Nonprofit Strategy. <https://goo.gl/oegXGG>.
- Clear, A., Paull, M., & Holloway, D. (2018). Nonprofit advocacy tactics: Thinking inside the box?. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29(4), 857-869.
- Connaughton, B., & Devane, C. (2023). 'Best advice available'—Challenge and change in developing an optimal policy advisory system in Ireland. *Administration*, 71(3), 35-61.
- Craft, J., & Howlett, M. (2012). Policy formulation, governance shifts and policy influence: Location and content in policy advisory systems. *Journal of Public Policy*, 32(2), 79-98.
- Craft, J., & Howlett, M. (2017). 13. Policy advice and policy advisory systems in policy formulation I. *Handbook of Policy Formulation*, 217.
- Emamian, S. M. S., & Bagheripour, R. (2024). The Iranian policy advisory system: Contained politicisation and emerging technicisation. *Australian Journal of Public Administration*
- Feldman, G., Strier, R., & Koreh, M. (2017). Liquid advocacy: Social welfare advocacy in neoliberal times. *International Journal of Social Welfare*, 26(3), 254-262
- Halligan J. (1995) *Policy Advice and the Public Sector*. In *Governance in a Changing Environment*, Peters G.B. and Savoie D.T. (eds), pp. 138-172. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Hustedt, T., & Veit, S. (2017). Policy advisory systems: Change dynamics and sources of variation. *Policy Sciences*, 50, 41-46.
- Mosley, J. E. (2011). Institutionalization, privatization, and political opportunity: What tactical choices reveal about the policy advocacy of human service nonprofits. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 40(3), 435-457
- Nichols, N., Malenfant, J., & Schwan, K. (2020). Networks and evidence-based advocacy: influencing a policy subsystem. *Evidence & Policy*, 16(4), 639-659.
- Onyx, J., Armitage, L., Dalton, B., Melville, R., Casey, J., & Banks, R. (2010). Advocacy with gloves on: The "manners" of strategy used by some third sector organizations undertaking advocacy in NSW and Queensland. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 21, 41-61
- Stachowiak, Sarah (2013). *Pathways For Change: 10 Theories to Inform Advocacy and Policy Change Efforts*, Washington: center for evaluation innovation and ORS Impact, www.evaluationinnovation.org